

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

International Chamber of Commerce
MİLLETLERARASI TİCARET ODASI

Fikri Mülkiyet Hakları Alanında Gündemdeki Konular

*İş Dünyası İçin Yol Haritası
Türkiye'deki Mevcut Durum: 2005*

Fikri Mülkiyet Hakları Alanında Gündemdeki Konular: İş Dünyası İçin Yol Haritası *

Türkiye'deki Mevcut Durum: 2005

A. Fikri Mülkiyet Hakları Alanında Gündemdeki Konular

I. PATENTLER

1.Dünya çapında bir patent sistemi ihtiyacı

Türkiye'deki Mevcut Durum Türkiye Patent Kanunu Antlaşması'nı imzalamış ancak onay işlemlerini henüz tamamlamamıştır. Türkiye ayrıca Esas Patent Kanunu Antlaşması'nın (Substantive Patent Law Treaty) hazırlık çalışmalarına aktif olarak katılmalıdır.

1.1. Patent Hakkı tanıma esası (ilk buluş yapana karşı ilk başvuran)

Türkiye'deki Mevcut Durum Türkiye'de patent hakkı ilk başvurana aittir.

1.2. Patent verilebilirlik konusunda ulusal farklılıklar (biyoteknoloji ve bilgisayar yazılımları gibi)

Türkiye'deki Mevcut Durum Biyoteknolojik buluşlar konusunda Avrupa yaklaşımı benimsenmektedir. Yani insan klonlama işlemleri, genetik değiştirmeler, embriyoların kullanımı; esas olarak biyolojik bir işlem sonucu ortaya çıkan bitki ve hayvan çeşitleri patentlenememektedir. Patent mevzuatında çok açık bir şekilde yer almayan biyoteknolojik buluşların patentlenebilirliği ile ilgili hükümlerin Türk Patent Enstitüsü tarafından hazırlanan ve 551 sayılı KHK'nın Kanun şeklinde düzenlenmesini hedefleyen "Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı"nda yer almaktadır.

Bilgisayar yazılımlarının patentlenebilirliğine ilişkin olarak ise henüz bir düzenleme bulunmamaktadır.

1.3 Bilinen bileşikler için yeni kullanımların patentlenebilirliği-

Türkiye'deki Mevcut Durum Bilinen bileşiklerin yeni kullanımlarının bulunması AR&GE çalışmaları sonucunda ortaya çıkan ve korunması gereken buluşlardır. Patent sisteminin temel amacı ve işlevi göz önüne alındığında, firmaların bilinen bileşiklerin yeni tıbbi kullanım alanlarının bulunması konusunda yatırım yapmalarını teşvik etmek amacıyla bu tür buluşların korunması desteklenmelidir. Türkiye Avrupa Patent Sözleşmesi hükümleri uyarınca bilinen bileşiklerin yeni tıbbi kullanım alanlarına ilişkin buluşları korumaktadır. Türk Patent Enstitüsü tarafından hazırlanan "Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı"nda söz konusu düzenleme daha açık biçimde yapılmıştır.

---

* "Fikri Mülkiyet Hakları Alanında Gündemdeki Konular: İş Dünyası İçin Yol Haritası" başlıklı raporun Türkiye'deki Mevcut Durum başlıklı bölümünün 2005 yılı itibariyle güncellenmiş halidir.

1.4. Patent Ofislerinin uygulamalarının ve bölgesel patent verme düzenlemelerinin uyumlaştırılması

Türkiye'deki Mevcut Durum

Bu alanda Türkiye'de önemli sorunlar bulunmaktadır. Türk Patent Enstitüsü'nün uygulamalarının ulusal/bölgesel patent ofislerinin (özellikle Avrupa Patent Ofisi) uygulamaları ile uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına vakit yitirilmeden başlanmalıdır. Artan patent maliyetlerinin düşürülmesi çabalarına hız verilmelidir. Türk Patent Enstitüsü patent başvuruları işlemlerinin hızlandırılması amacıyla diğer patent ofislerindeki uygulamaları örnek alarak «Hızlandırılmış İnceleme Sistemi»ni uygulamaya koymayı değerlendirmektedir.

TPE'nin patent verilmesi ve patent enformasyonuna ilişkin işlemleri asgari bürokrasi ile sonuçlandırılmasını sağlayacak, bölgesel anlaşmaların etkinliğini ve yardımlaşmayı artırarak temel hedef olan "ekonomik, çabuk ve etkin bir patent verme" hizmetinin verilmesini sağlamak hedefi gerçekleştirilmelidir.

Avrupa Patent Ofisi (EPO) ve diğer referans ülkelerle olan ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesi, daha etkin ve hızlı bir sistem oluşturulması ve maliyetlerin düşürülmesi için TPE ve iş dünyası temsilcileri (TÜSİAD ve diğer ilgili meslek kuruluşları) bu alanda ortak bir eylem planı oluşturmaktadır.

1.5. Dil konusu-

Türkiye'deki Mevcut Durum

Türkiye'nin Avrupa Patenti Sözleşmesi'nin Çeviri Antlaşması'na katılımı hakkında bir karar verilmeden önce, Antlaşma'nın Türk sanayicisine getireceği avantajlar ve dezavantajların detaylı olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Söz konusu sözleşmenin imzalanması, Türkiye'de geçerli olacak Avrupa Patentleri'nin Türkçe'ye tercüme edilmesi zorunluluğunu ortadan kaldıracaktır. Böyle bir karar bir çok KOBİ'yi önemli bir tehdit altında bırakabilecektir.

1.6. Patent İşbirliği Antlaşması-

Türkiye'deki Mevcut Durum

Patent İşbirliği Antlaşması 1 Ocak 1996 tarihinde Türkiye'de yürürlüğe girmiştir. WIPO bünyesinde sistemi iyileştirmeye yönelik çalışmalara Türkiye'nin de katılımı ve çalışmaları desteklemesi yerinde olacaktır.

1.7. Avrupa Patentleri'nin dava edilmesi

Türkiye'deki Mevcut Durum

Bir Avrupa patentinin dava edilmesinde ulusal mahkemelerde uygulama esnasında karşılaşılan sorunların çözüme kavuşturulması için gerekli çalışmalar başlatılmalıdır. İlgili meslek ve sivil toplum örgütlerinin bu konuda hazırlanmakta olan Avrupa Patentlerini Dava Etme Antlaşması (EPLA) hakkındaki gelişmeleri yakından izlemesi ve iş dünyası görüşünün oluşturulması önem taşımaktadır. Aynı zamanda, TPE'nin özel sektörle diyalog ve işbirliği içinde EPLA konulu uluslararası toplantılara gözlemci olarak katılımı ve bu çerçevede Türkiye'nin görüş ve pozisyonunun hazırlanması gerekmektedir.

2. Zorunlu lisans kullanımı

Türkiye'deki Mevcut Durumu

DTÖ Bakanlar Konseyinin 2001 yılı Doha Deklarasyonu ve sonrasında ortaya çıkan Motta metni zorunlu lisans konusunu düzenlemektedir. Söz konusu metinlerde belirlenen ilkeler çerçevesinde bu değişiklikler, ulusal mevzuata, yeni patent yasası ile aktarılmalıdır.

3. Yazılımlar içinde yer alan buluşların patentlenebilirliği (İşgörme yöntemleri dahil)

Türkiye'deki Mevcut Durum

Bu alanda Avrupa Patenti Sözleşmesi'nde önerilen değişiklikler gerçekleştirildikten sonra iç hukuka aktarılması sağlanmalıdır.

II. MARKALAR

Türkiye'deki Mevcut Durum

Türk Patent Enstitüsü (TPE) bünyesinde, marka tescil işlemleri süreci günümüz ekonomilerinin gerektirdiği süratle işlememektedir. Bu nedenle, Markalar Dairesi'nde görevli personelin eğitiminin ve konularında uzmanlaşmasının sağlanması büyük önem taşımaktadır. TPE'nin daha verimli ve hızlı çalışabilmesi için başvuruda gerekli işlemlerin ve ödemelerin elektronik ortamda yapılabilmesini sağlayacak bir alt yapının yakında hizmete girmesi beklenmektedir.

Resmi Gazete'de 26/06/2004 tarih ve 25504 sayılı y. ayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 5194 No.lu Kanun ile, 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi ; "Aynı veya aynı türdeki mal veya hizmetle ilgili olarak tescil edilmiş veya daha önce tescil için başvurusu yapılmış bir marka ile aynı veya ayırt edilemeyecek kadar benzer olan markalar " olarak , ikinci fıkrası ise "Bir marka tescil tarihinden önce kullanılmış ve tescile konu mallar veya hizmetlerle ilgili olarak bu kullanım sonucu ayırt edici bir nitelik kazanmış ise (a), (c) ve (d) bentlerine göre tescili reddedilemez." şeklinde değiştirilmiştir.

12/07/1995 tarih ve 95/7094 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Türkiye'nin taraf olduğu Markaların Tescili Amacıyla Mal ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırılmasına İlişkin Nice Anlaşması'nın, tüm yenilikleri kapsayan 8. baskısı yapılmış, sınıf listeleri ve uygulanacak kurallar Türkiye Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkartılan Marka Tescil Başvurularına Ait Mal ve Hizmetlerin Sınıflandırılmasına İlişkin Tebliğ (BİK/TPE:2001/2) kapsamına alınmıştır.

Türkiye 1997 yılında Madrid Protokolü'ne katılmış, anlaşma Türkiye için 1 Ocak 1999'da yürürlüğe girmiştir.

WIPO nezdinde 1998'de kurulmuş olan ve Türkiye'nin de içinde yer aldığı Markalar, Endüstriyel Tasarımlar ve Coğrafi İşaretler Hukuku Daimi Komitesi (SCT), bu konularda uluslararası düzeyde ilerleme kaydetmeyi hedeflediği gibi, ulusal yasaların ve süreçlerin uyumlaştırılmasına yönelik de çalışmalar sürdürmektedir. 38 ülkenin taraf olduğu Marka Hukuku Sözleşmesi'ne (TLT) yapılacak yeni değişikliklerin 26 Nisan 2005'te görüşüldüğü Diplomatik Konferans'ta temsil edilen 68 ülke arasında Türkiye üç kişiyle (TPE'de iki marka uzmanı ve Dünya Ticaret Örgütü'nde bir Hukuk Danışmanı) yer almıştır. Sözleşme'nin değiştirilmiş metninin, WIPO Genel Meclisi'nin Mart 2006'da yapacağı toplantıda kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Marka elde etme süreçlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması ve de kullanıcılar tarafından karşılaşılabilecek güçlükleri gidermek açısından çok önemli olan 1994 tarihli TLT Sözleşmesi'ni Türkiye kabul etmiş ve ilgili yasal mevzuata yansıtmıştır. Yeni yapılacak değişiklikleri de 2006'da kayda alması beklenmektedir.

Marka taklitçiliğine ve korsanlığa karşı özellikle gümrüklerde Avrupa Birliği'nce Haziran 2005'te başlatılmış olan ve TRIPs'in 68. Maddesine dayandırılan girişime Türkiye, hem AB'ye aday ülke olarak hem de Dünya Ticaret Örgütü üyesi olarak destek olmaktadır. Tüketicilerin veya kullanıcıların sağlığını ve güvenliğini tehdit ettiği kadar üreticilerin iş ve şöhret kaybına da yol açan taklit ve korsan malların ticareti aynı zamanda organize suç şebekelerini de beslediğinden Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. AB'nin bu girişimi, WIPO'nun Uygulamada Tavsiye Komitesi'nin etkinliklerine de koşut olarak yürütülmektedir.

1. Ticaret Markalarının İnternette Kullanımı

Türkiye'deki Mevcut Durum

Ticaret markalarının internet ortamında kullanılmasından doğan haksız rekabetle mücadele etmek için gerekli yasal alt yapı halen geliştirilememiştir. Gerek ulusal internet alan adları gerekse uluslararası alandaki tecavüzler konusunda vakit yitirilmeksizin alt yapının geliştirilmesi ve bu konuda kamuoyunun bilgilendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca Markaların internette kullanımı hususunda karşılaşılan sorunlara çözüm amacıyla WIPO tarafından 2001 yılında hazırlanan "Markaların ve İşaretlerle İlgili Diğer Sınai Mülkiyet Haklarının İnternette Korunması Hakkındaki Hükümlere İlişkin Ortak Tavsiye Metni'nin incelenerek ulusal mevzuatımıza geçirilip geçirilmeyeceğinin tartışılmaya başlanması gerekmektedir.

2. Alan adları Türkiye’deki Mevcut Durum

Türkiye’de alan adları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) tarafından tahsis edilmektedir. ODTÜ, ülkesel üst alan adlarının verilmesine ilişkin bir dizi kurallar oluşturmuştur. Ülkemizde yargı sürecinin oldukça uzun sürdüğü göz önüne alındığında, alan adı verilmesi konusunda tek yetkili olan ODTÜ’nün, WIPO tavsiyeleri ışığında hızlı karar vererek uygulamasının son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Alan adlarında ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözümüne yönelik olarak bazı kuruluşlar ICANN tarafından akredite edilerek bu alanda görevlendirilmişlerdir. Bunlar arasında yer alan ve ilk akredite edilen kuruluş olan WIPO, fiili olarak 2000 yılından itibaren alan adlarına yönelik anlaşmazlıkların çözümü mekanizmasını çalıştırmakta ve anlaşmazlıkları oldukça kısa sürede çözüme ulaştırmaktadır. Jenerik üst düzey alanlarının yanı sıra, ülkesel alan adalarında da ortaya çıkan ihtilaflar, ülkelerin talebine göre WIPO’da çözüme ulaştırılmaktadır, ancak bunun için ülkenin bu yöntemi kabul etmesi gerekmektedir. Yargı sürecinin uzunluğu ve ulusal düzeyde bu tür bir ara çözüm sisteminin geliştirilememesi gözönüne alınarak ODTÜ nezdinde WIPO mekanizmasının kabulüne ilişkin girişimlerde bulunulmasında fayda görülmektedir.

DNS Çalışma Grubu tarafından, “Uyuşmazlık Çözüm Mekanizması” açıklanmış ise de tüm düzenlemeler tamamlanmamıştır.

3. Tanınmış Markalar Türkiye’deki Mevcut Durum

TPE kararları tanınmış marka sahiplerinin haklarının çoğu zaman gözardı edildiğini göstermektedir. Tanınmış Markalar konusunda TPE tarafından yalnız bir duyuru yapılması ile yetinilmiştir. Tanınmış markalar ile ilgili yasal düzenlemelerin hazırlanarak uygulanması bu konudaki sorunları giderecektir. Tanınmış Marka, Sektörel Tanınmış Marka, Sektörel Bilinir Marka kavramlarının ne anlama geldiği, nasıl uygulanacağı bu yasal düzenlemede çözümlenmelidir.

4. Araştırmalar Türkiye’deki Mevcut Durum

TPE, marka araştırması yapabilmek için gerekli alt yapıya sahip olmasına rağmen bu hizmeti on-line olarak vermekten kaçınmakta ve mevcut sistemden şirketler büyük ölçüde zarar görmektedir. Ayrıca sistem, marka başvurularını sağlıklı bir şekilde yansıtmaktan uzaktır. TPE’nin on-line marka araştırma yapma imkanını, internet üzerinden kullanıcı ve şirketlerin hizmetine açması sağlanmalıdır.

5. AB Genişlemesi Türkiye’deki Mevcut Durum

Türkiye’de özel sektör, fikri haklar alanında kendilerini bekleyen riskler ve potansiyel anlaşmazlıklar ile bunların çözüm yolları konusunda yeterince bilgilendirilmemektedir. Bu konuda ortaya çıkacak anlaşmazlıkların çözümü yönünde, Türkiye’nin AB üyeliği öncesinde, Türk ve AB yetkili organlarınca gerekli çalışmaların başlatılması faydalı olacaktır.

III. TASARIM

1. Esasa ve Uygulamaya İlişkin Uluslararası Uyumun Sağlanması –

Türkiye’deki Mevcut Durum

Türkiye’deki endüstriyel tasarımlara ilişkin düzenleme ilk kez 1995 yılında yapılmış ve AB mevzuatı ile uyumlu olarak hazırlanmıştır. Ancak, son dönemde AB’de yaşanan yeni gelişmeler, Topluluk Tasarım Tüzüğü, tescilsiz tasarım hakları gibi bazı hususların değerlendirilerek mevzuatımızın gözden geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

6 Kasım 2003 tarihli ve 5000 no’lu Kanun’la Türk Patent Enstitüsü (TPE) Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname değiştirilerek kabul edilmiş ve TPE bünyesinde Endüstriyel Tasarımlar Dairesi Başkanlığı oluşturulmuştur.

Resmi Gazete’de 26/06/2004 tarih ve 25504 sayı ile yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 5194 No.lu Kanun ile 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname’ye bazı eklemeler getirilmiştir. Yazılı olarak yapılacak adres değişikliği bildiriminin zorunluluğu diğer konular arasında ele alınmış, hapis ve para cezası hükümleri güçlendirilmiştir. Tasarım korumasından doğan haklara tecavüzde, haksız üretimde kullanılan eşya veya araç gereçe el konulmasını, bunların imha edilmesini, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 36. maddesi hükmü ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulu Kanunu’nun ilgili hükümleri doğrultusunda alınması mümkün kılınmıştır. TPE’ye karşı açılacak davalarda görevli ve yetkili mahkeme olarak tek-hakimli Ankara ihtisas mahkemeleri belirlenmiştir.

Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşması’nın Cenevre Metni’ne 1/01/2005 Tarihinden Geçerli Olmak Üzere Katılmamız Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı 23 Eylül 2004 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Türkiye’nin seçilmiş olduğu uluslararası tesciller, 2005/4 sayı ve 31/05/2005 tarihli Uluslararası Endüstriyel Tasarımlar Bülteni’nde yayınlanmıştır. Söz konusu tescillerle ilgili yayın Türkiye’de 1/08/2005 tarih ve 112 sayılı Resmi Endüstriyel Tasarımlar Bülteni’nde yer almış, bu tarih itibarıyla de 6 aylık itiraz süresi başlatılmıştır.

Türk Patent Enstitüsü tarafından mevzuatın gözden geçirilmesine başlanmıştır. 554 sayılı “Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”nin Kanun şeklinde yasalaşması hedefi çerçevesinde yeni bir “Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlanmış ve ilgili kurumların görüşüne sunulmuştur. Topluluk Tasarım Tüzüğü ile büyük ölçüde uyumlu olan yeni Tasarı’da tescilsiz tasarımlara ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

2. Tasarımlar için Tam Araştırma Olanaklarının Bulunmaması

Türkiye’deki Mevcut Durum

Ülkemizde tescilli tasarımlara ilişkin TPE nezdinde araştırma yapılabilmesine yönelik bir sistem bulunmamakta ve bu durum kimi zaman olumsuz neticeler doğurmaktadır

IV. TELİF HAKLARI

Türkiye’deki Mevcut Durum

Türkiye 2001 yılında 4630 sayılı Kanunla 5846 sayılı yasada yaptığı değişiklikle 1996 WIPO İfiz Sözleşmelerini ve AB’nin 2001/29 sayılı Direktif hükümlerini kısmen de olsa mevzuatına almıştır.

Bu doğrultuda, anılan sözleşmelerin asgari standartlarının sağlandığı söylenebilir. Ancak özellikle AB Direktifinde yer alan istisnalara yasada yer verilmemesi ve bağlantılı hak sahibi olan icracı sanatçılar ile fonogram ve film yapımcılarının haklarının anılan direktif ve WIPO Sözleşmelerinden daha geniş olması eleştirilmektedir.

5846 sayılı Yasada 2004 yılında 5101 sayılı yasayla yapılan değişiklikle, bir yandan DMCA içinde yer alan “Uyar ve Kaldır” (“Notice and take- down”) ilkesi Yasaya konulmuş ve diğer yandan İnternet Servis Sağlayıcıların (ISS) sorumluluğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan düzenlemedeki ISS’la ilgili hükümler özellikle AB’nin e-ticaret direktifinde kabul edilen ilkelere aykırıdır. Öncelikle “servis sağlayıcı”, “bilgi içerik sağlayıcı” gibi kavramlar birbirine karıştırılmıştır. Ayrıca gerek AB’de ve gerekse uluslararası literatürde, bilgi toplumunun olmazsa olmaz bir ayağı kabul edilen ISS’ların sorumluluklarının sınırlandırılması genel bir ilke iken, ISS’lara kabul edilemeyecek mükellefiyetler yüklenmiştir.

5101 sayılı kanun ile, AB müktesebatına uyum sağlamak amacıyla veri tabanlarında koruma sağlamaya yönelik düzenleme yapılmıştır. Buna göre veri tabanı yapımcısına, aleniyet tarihinden itibaren 15 yıl koruma sağlanacaktır. Veri tabanının içeriğinde esaslı bir değişiklik getiren ve yeni bir yatırım gerektiren nicelik ve nitelik açısından yapılan her türlü ekleme, çıkarma veya değişiklik sonucu bu yeni yatırımdan doğan veri tabanı kendi koruma koşullarına hak kazanacaktır.

Yapılan düzenleme ile, korsanla mücadelede önemli tedbirler getirilmiştir.

Özellikle eser, icra ve yapımların tespit edildiği kitap, kaset, CD, VCD, DVD gibi taşıyıcı materyallerin sokaklarda satışı “yasal olarak” engellenmiştir. Yeni düzenlemeyle yol, meydan, pazar, kaldırım, iskele, köprü ve benzeri yerlerde satışı yasaklanan bandrollü nüshalara, genel kolluk ve zabıta güçlerince görüldüğü yerde el konulacak, toplanan nüshalar yetkili mercilere iletilecektir.

Meslek birliklerinin yükümlölükleri ve tarife tespitine ilişkin esaslar yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, birlikler temsil ettikleri eser, icra, fonogram ve yapımlar ile üyelerine ilişkin tüm bilgileri Kültür Bakanlığı’na bildirecek ve ilgili kişilere açık bu bilgileri 3 ayda bir güncelleyecektir. Birlikler, üyelerinin haklarının idaresini hakkaniyete uygun koşullarda sağlamak ve elde ettikleri gelirleri dağıtım planlarına uygun olarak hak sahiplerine dağıtmakla yükümlü olacak ve birliklerin hesapları yeminli mali müşavirlerce denetlenecektir.

1. Toplu Yönetim ve Lisanslama

Türkiye’deki Mevcut Durum

5101 sayılı Kanunla Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda yapılan değişiklikle toplu yönetim ile görevli meslek birliklerine, gerek hak takibi yaptıkları kullanıcılara yönelik (lisans tarifelerinin tespiti gibi) gerekse üyelerine yönelik (tahsil olunan bedellerin dağıtımı gibi) hususlarda yeni yükümlülükler yüklenmiş ve üzerlerindeki denetim arttırılmıştır.

Ayrıca, umuma açık mahaller ile radyo ve televizyon kuruluşları gibi yerlerde kullanılan eser, icra, fonogram, yapımlar ve yayınlar üzerinde hak sahibi olanların hak takibini sadece meslek birlikleri eliyle yapabilecekleri kabul olunmuş ve bu şekilde mevzuat hem uluslararası alanla uyumlaştırılmış hem de meslek birlikleri daha güçlü hale getirilmiştir. Ancak hak takibiyle ilgili usulü belirleyen hükümler ve buna bağlı Yönetmelikteki belirsizlikler sebebiyle pratikte meslek birlikleri ile kullanıcılar arasında yaşanan sorunlar devam etmektedir. Kullanıcılar ile meslek birlikleri arasında uzlaşmayı sağlayıcı mekanizmalar en kısa zamanda hayata geçirilmelidir. Ayrıca, yine 5101 sayılı Yasayla getirilen önemli bir yenilik, meslek birliklerinin temsil ettikleri eser, icra, fonogram ve yapımların tespitine yönelik oluşturulması planlanan veri tabanıdır. Bu veri tabanının bir an önce oluşturulması, pratikte yaşanan sorunların çözümü açısından son derece önem taşımaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 5846 sayılı Kanunda yer alan süreye rağmen, oluşturması gereken veri tabanını tamamlayamamıştır. Hem eserlere ait veri tabanının hem de Ek.m.9’da yer alan veritabanının bir an evvel tamamlanması gerekmektedir. Meslek birlikleri açısından bir diğer önemli nokta da, toplu idare ve lisanslama konusundaki yetkilerinin, yeni teknolojilerin yarattığı imkanlar gözönüne alınarak yeniden değerlendirilmesidir.

2. Eserlerin Lisanslanmasına ve Korunmasına Destek Olan Teknolojik Yöntemlerin Hukuki Korunması

Türkiye’deki Mevcut Durum 1996 WIPO Sözleşmeleri ve AB Direktifinin aramış olduğu “teknolojik yöntemlerin korunmasına ilişkin yükümlülükler” kapsamında gerekli düzenlemeler mevzuatımızda yer almaktadır.

3. Manevi haklar

Türkiye’deki Mevcut Durum Mevzuatımız, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin manevi haklarını en geniş şekilde tanımaktadır.

4. Görsel - İşitsel İcracıların Korunması

Türkiye’deki Mevcut Durum Görsel/işitsel eserlerdeki icracı sanatçıların haklarının korunması önemli bir sorundur. Türkiye’deki yasal düzenlemede, görsel/işitsel icraların farklı bir düzenlemeye tabi olmadığı görülmektedir. Ancak görsel/işitsel sektörün özellikleri ve ihtiyaçları müzik sektöründen farklılıklar göstermekte olduğundan mevcut düzenlemelerin uluslararası alanda da mevcut olan ayırım çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir

V. COĞRAFI İŞARETLER Türkiye’deki Mevcut Durum

Türkiye’de TPE nezdinde coğrafi işaretler, 27 Haziran 1995 tarihli ve 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca tescil edilerek korunmaktadır. Resmi Gazete’de 26/06/2004 tarih ve 25504 sayı ile yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 5194 No.lu Kanun ile, coğrafi işaretlere koruma sağlayan KHK’ya eklemeler yapılmıştır. Haksız kullanımı takiben 2 yıl içinde yapılması gereken şikayete bağlı suçlar arasında coğrafi işaret hakkının gerçeğe aykırı üretilen eşya ile bu eşyaları üretmede kullanılan araç gerecin zapt edileceği veya yok edileceği sayılmaktadır. Bu durumda, 756 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 36. maddesi hükmüyle 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun ilgili hükümleri uygulanmaktadır.

Dünyadaki uygulamalara paralel olarak, ticaret ve hizmet markalarına kıyasla öncelik ve üstünlük tanınmış olan coğrafi işaretler, tek başına marka olarak kullanılsa da marka ile birlikte kullanılabilir. Ürünlerde tescil edilmiş işaretin ticari amaçlı olarak kullanımıyla ürünün sicilde gösterilen kalite, ün ve diğer özelliklere uygun üretildiği garanti edilmekte ve ulusal, bölgesel, yöresel kültür öğeleri ekonomik bir katma değer yaratmaktadır.

Türkiye ulusal düzeyde coğrafi işaret tescillerini yaygınlaştırmalıdır. Türkiye’de coğrafi işaretlerle bağlantılı “ürün” kapsamı geniş tutulmuş (tüm doğal ve tarımsal ürünler, gıda maddeleri, alkollü içkiler, madencilik ve sanayi ürünleri, yöresel el sanatları) oysa AB Konsey Tüzüğü [1992] kapsamında yalnızca tarım ürünleri ve gıda maddeleriyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca Türkiye’de AB’nin şaraplar ve alkollü içkiler için getirdiği kurallar kadar güçlü, ayrıntılı ve mutlak bir koruma getirilmemiştir. Öncelikle, Türkiye genelinde bir ürün kalite ve menşe güvenlik alanı yaratılmalı, ürünler kategorize edilerek envanteri çıkarılmalı; coğrafi işaret tescili teşvik edilmelidir. Belirlenecek standartlar ve oluşturulacak denetim mekanizmalarıyla coğrafi niteliklerine özgü farklılığıyla tanınmış ürünlere olan güven kalıcı kılınmalıdır. Bu özelliğe haiz ürünlerin paketleri üzerinde kalite standardının ve tescilli coğrafi işaretin belirlenmesini öngören yasal düzenleme yapılmalıdır. AB’deki tarım ürünleri ve gıda maddeleri tescil listelerine uygun Türkiye menşeli ürünlerin (örneğin, Türkiye’deki çeşitli peynirler) ulusal tescili yapılmalı ve Topluluk içinde tescil başvurusu girişiminde bulunulmalıdır. Bir ürünün belirli coğrafi işarete uygun niteliklerde olup olmadığının denetlenmesi zorunludur. Gerek 555 sayılı KHK’da ve gerekse Uygulama Yönetmeliği’nde belirtilmesine rağmen “denetim biçimini ayrıntılı olarak açıklayan bilgiler” uygulanmamakta ve bu konuda yapılan itirazlar değerlendirilmemektedir. Mevcut olumsuzluğun giderilmesi büyük önem taşımaktadır.

Doha Gelişme Gündemi (DDA) kapsamında coğrafi işaretlerin şarap ve alkollü içeceklerle ilgili uluslararası bildirim ve tescilinin çok-taraflı bir sistem içinde yürütülmesi kararı alınmıştı. Anlaşmaya varılamayan konular arasında, ulusal düzeyde ne gibi bir hukuki zeminin var olacağı; uygulamanın bütün Dünya Ticaret Örgütü ülkeleri için mi yoksa yalnızca sisteme katılacak olanlarla mı kısıtlanacağı tartışılmıştı. Masrafların ve yönetim yükümlülüklerinin nasıl karşılanacağı da tartışılmıştı. 16 Eylül ve 27 Ekim 2005 tarihlerinde yapılacak toplantılarda ve TRIPs Konseyi’nin 25 Ekim 2005’te yapılacak olağan toplantısında konu daha geniş olarak ele alınacaktır. TRIPs Konseyi’nin 14 Haziran 2005’teki özel konulu toplantısında TRIPs Anlaşması’nın 3. Bölümü’nde değişiklik yapılarak, şaraplar ve alkollü içecekler için sağlanan güçlü korumanın bütün coğrafi işaret niteliğine haiz ürünlere genişletilmesi ele alındı. TRIPs’e getirilecek bir “Ek” ile, coğrafi işaretlerin bildirim ve tescil işlemlerinin yürütüleceği çok-taraflı bir sistem yaratılması da önerildi. Daha yakın zamanda Avrupa Birliği’nin getirdiği dengeli bir öneriyle, markalarla coğrafi işaretlerin arasında ortaya çıkabilecek sorunlara da çözüm aranmaktadır. Coğrafi işaret kapsamı genişletilirken, aynı zamanda ülkelere markaları, bitki türlerini ve hayvan cinslerini korumayı sürdürme imkanı tanınmaya çalışılıyor. Bir ülkede coğrafi işaret olarak kullanılan adların bir başka ülkede ürün başarıyla üretilmiş, ve tanıtılmışsa “grandfather” koşuluna dayanarak kullanımına olanak tanınması öneriliyor. Çok taraflı tescil sisteminin finansmanı ile ilgili düşünceler de ortaya konulmakta. Türkiye’nin bu gibi girişimleri desteklemesinin bir başka nedeni de var olan coğrafi işaret tescil uygulaması içinde maliyetler oldukça yüksektir ve değişmelidir, çünkü coğrafi işarete tecavüz durumunda hak sahiplerini tüketici incelemeleri yürüterek ilgili coğrafi işaret konusunda halkın bir yanılgıya düştüğünü kanıtlamakla yükümlü bırakmaktadır.

VI. BİTKİ ÇEŞİDİ HAKLARI

Türkiye’deki Mevcut Durum

Fikri mülkiyet haklarının bir diğer türü olan yeni bitki çeşitlerinin korunmasına ilişkin olarak son birkaç yıldır süregelen yasal düzenleme çalışmaları sonuçlanmış ve 15.01.2004 tarihli Resmi Gazete’de 5042 sayılı “Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun” yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nca uygulanacak olan Kanun kapsamındaki yönetmeliklerin hazırlıkları devam etmektedir.

Bu kapsamda hem Gümrük Birliği hem de TRIPS kapsamındaki taahhütlerimiz arasındaki bu düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu alanda uluslararası bir düzenleme olan “Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Birlik Anlaşması”na (UPOV) katılım için Türkiye Nisan 2004’te başvuruda bulunmuştur.

Tohumlar, üretme materyalleri ve bitki çeşidi hakları ile ilgili olarak, Mayıs 2003’te, yeni tohum çeşitlerinin dahil edilmesine ilişkin uygulama mevzuatı ve bitki çeşitlerinin tescil edilmesi konusunda bir değişiklik kabul edilmiştir. Bu mevzuat, AB müktesebatı ile kısmen uyumludur. Tür Koruma Yasası, Bitki Türlerinin Korunması İçin Uluslararası Birlik (UPOV) tarafından onaylanmıştır. Bu onay Türkiye’nin UPOV Sözleşmesi’ne imzacı olması için önemli bir adımdır.

PGRFA ve Tür Koruma Yasasının uygulamaya sokulmasında, Türkiye’nin şimdiki ve gelecekteki tarım politikaları da değerlendirilmeli ve Türkiye’nin halen gelişmekte olan tarım politikalarının zarar görecektir olması durumunda özellikle tohumlar, üretme materyalleri ve bitki çeşitleri ile yeni bitki türleri konularında yerli tarımı koruyucu tedbirlerin alınması gerekliliği de değerlendirilmelidir.

VII. TİCARİ SİRLAR¹

Veri Münhasıriyeti – Türkiye’deki Mevcut Durum

Türkiye’de veri münhasıriyetine ilişkin yasal düzenleme 19 Ocak 2005 ve 25705 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan "Beşeri Tıbbi Ürünler Ruhsatlandırma Yönetmeliği" ve 11.06.2005 tarihli ve 25842 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan "Beşeri Tıbbi Ürünler Ruhsatlandırma Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile yapılmıştır. Anılan yasal düzenleme çerçevesinde veri imtiyazı; Gümrük Birliği Alanında yer alan ülkelerden birinde 1/1/2001 tarihinden sonra ilk defa ruhsatlandırılmış orijinal ürünlerden 1/1/2005 tarihine kadar Türkiye’de herhangi bir jenerik ruhsat başvurusu yapılmamış olanlar ile Gümrük Birliği Alanında yer alan ülkelerden birinde 1/1/2005 tarihinden sonra ilk defa ruhsatlandırılacak orijinal ürünler açısından geçerli olacaktır. Veri imtiyaz süresi ise Gümrük Birliği Alanında ilk defa ruhsatlandırıldığı tarihten başlayarak 6 (altı) yıl olarak belirlenmiştir. Türkiye’deki patent korumasından istifade eden ürünler için 6 (altı) yıllık veri imtiyazı uygulaması, bu patentin koruma süresi ile sınırlandırılacaktır.

VIII. YENİ FİKRİ MÜLKİYET HAKKI ŞEKİLLERİ VE TEKNOLOJİLER

1. Bilgi Ürünleri (veri tabanları)

Türkiye’deki Mevcut Durum

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa 5101 sayılı Yasayla eklenen Ek madde 8 uyarınca, veritabanlarıyla ilgili sui generis koruma, AB müktesebatına uygun olarak mevzuatımıza girmiştir.

2. Yerel / Toplumsal / Geleneksel Haklar

¹ Bu bölümde, TRIPS Anlaşması Madde 39.3’ün konusunu oluşturan, ecza ve tarımsal kimya ürünlerini pazarlama onayı almak için hükümetlere sunulan gizli bilgilerin korunması üzerinde durulmakta ve konunun giriş bölümünde tartışılan daha kapsamlı yönleri ele alınmamaktadır.

Türkiye’deki Mevcut Durum

Ülkemizdeki geleneksel biyolojik kaynakların, bitki ve hayvan türlerinin oldukça geniş olmasından hareketle, bu kaynakların sınıflandırılması ve belgelenmesi çalışmaları başlatılmalıdır. Biyoçeşitlilik Sözleşmesinin fikri mülkiyet hakları ile ilgili bölümlerinin TRIPS Anlaşması kapsamına alınmasına yönelik girişimler desteklenmelidir. Bunların dışında da, ülkemiz kültürel tarihi ve çeşitliliği ile geleneksel hakların korunmasını önemli bir imkan olarak değerlendirmelidir. İlgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile kapsamlı bir inceleme ve değerlendirme çalışması gerçekleştirilmelidir.

3. Biyoteknoloji ve Genetikte Yeni Gelişmeler**Türkiye’deki Mevcut Durum**

Ülkemizin biyolojik kaynaklarının zenginliği biyoteknolojik ürünlerin kullanımına zemin hazırlamaktadır. Bu alandaki araştırma ve yenilik çalışmalarının desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

B. Fikri Mülkiyet Hakları Alanında Karşılaşılan Ortak Sorunlar**I. UYGULAMA SORUNLARI****1. Yetkili mahkeme ve uygulanacak hukuk**

Türkiye’deki Mevcut Durum

Türk Hukukunda patent hakkı 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname(KHK), marka hakkı 556 sayılı Marka Haklarının Korunması Hakkında KHK, endüstriyel tasarım hakları 554 sayılı Endüstriyel Tasarım Haklarının Korunması Hakkında KHK, coğrafi işaret hakkı 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ise 5101 sayılı kanunlarla değiştirilen-5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun hükümleri uyarınca koruma altına alınmıştır.

KHK’lar ile koruma altına alınan haklara yapılan tecavüzlerde, hak sahipleri tarafından üçüncü kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarında yetkili mahkeme, davacının ikametgahının olduğu veya suçun işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yer mahkemesidir. Üçüncü kişiler tarafından, hak sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme ise, davalının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesidir. Coğrafi işaret hakkının niteliğine uygun olarak, Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK, coğrafi işaret hakkı sahibine ek bir imkan tanıyarak, coğrafi işaretin ilgili olduğu yer mahkemesini de yetkili kılmıştır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun hükümleri uyarınca koruma altına alınan, eser sahibinin mali ve manevi haklarına karşı yapılmaya başlanmış olan ve sonuçlarını doğurmuş bulunan bir tecavüzün varlığı halinde, eser sahibinin ikamet ettiği yer mahkemesi, tecavüzün ref’i davasında yetkili mahkemedir. Ayrıca, bu özel yetki yanında, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun (HUMK) genel yetki hükmü olan 9.maddesindeki, davalının ikametgahı mahkemesi ya da HUMK’nun diğer yetki hükümleri uyarınca yetki kazanan yer mahkemeleri yetkili mahkemedir.

Mali veya manevi haklara gerçekleşmesi muhtemel olan tecavüzün önlenmesi amacıyla açılacak tecavüzün men’i davasında da, yine eser sahibinin ikamet ettiği yer mahkemesi ya da HUMK’nun genel yetki hükmü olan 9.maddesi uyarınca davalının ikametgahı mahkemesidir. Maddi ve manevi tazminat davalarında ise HUMK’nun hükümlerine göre yetkili mahkeme belirlenecektir.

Nitelik itibariyle özellik arz eden ve diğer haklardan ayrılan fikri haklara ilişkin davaların, bu konuda ihtisas sahibi olan mahkemeler eliyle çözümlenmesi gerekmektedir. Nitekim, gerek FSEK, gerek diğer KHK’lerin tümü, korudukları haklara ilişkin davaların, ihtisas mahkemelerinde görüleceğini hüküm altına almışlardır.

KHK’lerin ve FSEK’nun düzenlediği hukuki ilişkilerden doğan davalara bakmak üzere, ilk ihtisas mahkemesi, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun 25.01.2001 tarihli kararı ile İstanbul’da kurulmuş olup, halen İstanbul, Ankara ve İzmir’de (Hukuk ve Ceza) İhtisas Mahkemeleri görev yapmaktadır. Ancak mevcut Mahkeme sayısının yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, “fikri haklar” konusunda Savcılıkların ihtisaslaşması ve buradaki savcılarının eğitimi de büyük önem taşımaktadır.

2. Uluslararası Uyuşmazlık Türkiye’deki Mevcut Durum

Türk Hukukunda, fikri haklarla ilgili uyuşmazlıklar için özel bir hüküm bulunmadığından, Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu (MÖHUK) hükümleri uygulanmaktadır

3. İnternet Ortamında Uygulama Türkiye’deki Mevcut Durum

İnternet ortamında sayısal içeriklerin korunmasına ilişkin olarak Türkiye’de kabul edilmiş bir mekanizma bulunmamaktadır. Özellikle fikri mülkiyet haklarının internet ortamında ihlalinin tespiti ve bu ihlallerin önlenmesinde hangi mahkemenin yetkili olacağı konusu sorun teşkil etmektedir.

II. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ TÜKETİLMESİ

Türkiye'deki Mevcut Durum

Türkiye'de sınai haklara ilişkin mevzuatta, hakların ulusal tüketilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu konudaki tek istisna ise Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun'dur. Bu kanunda uluslararası tükenme ilkesi benimsenmiştir.

AB'nin kendi bünyesinde ulusal tükenme benzeri bölgesel tükenme uygulanırken, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında oluşturulan Gümrük Birliği bölgesinde ise, Ortaklık Konseyi Kararının EK 8'inde yer alan düzenleme ile bu ilkenin kullanımı kaldırılmıştır. Dolayısıyla, Gümrük Birliği bölgesinde fikri mülkiyet hakları tükenmemiş olduğundan paralel ithalat önlenmektedir. Türk üreticileri açısından önemli bir uygulama olan bu hükmün Ortaklık Konseyi Kararı'ndan çıkarılması ve hakkın tüketilmesi ilkesinin getirilmesi yönünde çalışma yapılmasında yarar görülmektedir.

Fikir ve Sanat eserleriyle ilgili olarak ise, hakkın tüketilmesi ilkesi kabul edilmemektedir. 2001 yılında yapılan değişiklikle hak sahiplerine tanınan "yayma hakkı"nın sınırları daha genişletilmiş olup, daha önce kısmen uygulanmakta olan hakkın tüketilmesinden vaz geçilmiştir.

III. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye'deki Mevcut Durum

Bilgi ekonomisi içinde en önemli değer olarak karşımıza çıkan fikri mülkiyet haklarının nasıl değerlendirileceği, firmalara katacağı artı değer açısından oldukça önemli bir konu olmasına rağmen, ülkemizde devlet tarafından bu yönde bir adım atılmamıştır. Bu konuda özel sektörün de açık bir talebi olmamıştır. Bununla beraber, son zamanlarda gerek girişimciliğin desteklenmesiyle ilgili yaşanan olumlu gelişmeler gerekse AR-GE çalışmalarının artması sebebiyle bu konuda bazı çalışmalar başlatılmıştır.

IV. FİKRİ MÜLKİYET TESCİL ÜCRETLERİNİN FARKLI ALANLARA AKTARILMASI

Türkiye'deki Mevcut Durum

Meslek birlikleri, gerek fikir ve sanat eserlerinin kayıt ve tescili ile bandrol için toplanan ücretlerin ve gerekse fikir ve sanat eserleriyle ilgili olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca toplanan diğer bedellerin, sektörün en büyük sorunu olan korsanla mücadeleye ve bununla beraber yaratıcılığı teşvik edecek çalışmalara ayrılmasını talep etmektedirler. Bu konuda yapılan haklı eleştirileri karşılayacak şeffaf bir yapı kurularak toplanan bedellerin fikri mülkiyet haklarının etkin korunması, uygulanması ve bilinçlendirme çalışmalarında kullanılmasının sağlanması büyük önem taşımaktadır. 5846 sayılı Kanunun 44. maddesinde, 14.07.2004 ve 5217 sayılı Kanunla yapılan değişiklik doğrultusunda çıkartılması gereken yönetmelik yayınlanmalı ve toplanan bedeller fikri mülkiyet sisteminin güçlendirilmesi amacıyla kullanılmalıdır.

C. Fikri Mülkiyet Hakları ile Diğer Alanlar Arasındaki Etkileşim

Türkiye'deki Mevcut Durum

AB ilerleme raporları Türkiye'nin fikri haklar alanında gösterdiği gelişmelerle birlikte eksiklikleri de gündeme getirmektedir. Endüstrinin bazı hassas konularında yerli ve yabancı firmalar arasında fikri mülkiyet korumasının şekli ve derecesi konularında anlaşmazlık yaşanabilmekte ve bunun çözümü için taraflarca hükümlere baskı yapılmaktadır. Sosyal baskılar ise genelde işsizlik ve satın alma gücünün düşüklüğü neticesi ortaya çıkmaktadır.

I. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ EKONOMİK GELİŞİM İÇİN KULLANIMI

Türkiye'deki Mevcut Durum

Ülkelerin ekonomik büyümesinde önemli rol oynayan inovasyon ve teknolojinin yaygınlaşması öncelikli olarak Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmesiyle mümkündür. İnovasyonu ve yeni teknolojik ilerlemeleri teşvik için fikri hakların korunduğu bir ortamın sağlanması zorunludur. Zira, pazar payı yaratmak, maliyeti düşürmek ve katma değeri arttırmak için şirketler inovasyona öncelik vermekte ve bu yönde ciddi miktarlarda yatırım yapmaktadır. Söz konusu şirketler yüksek maliyetli bir süreç sonrasında geliştirdikleri buluşlarına ait hakların korunduğu bir ortam talep etmektedir. Türkiye'de sürdürülebilir ekonomik büyümenin temel faktörlerinden biri olan Ar-Ge yatırımları oldukça düşük seviyededir.

Bu nedenle, Türkiye'de, en kısa zamanda, fikri haklar alanındaki ilgili kamu kurumları, özel sektör temsilcileri ve hak sahiplerinden oluşacak bir platformda, fikri mülkiyet haklarının sosyal ve ekonomik gelişime katkıları, ülke gerçekleri ve uluslararası anlaşmalardaki mükellefiyetler değerlendirilerek bir yol haritası ile ortaya konmalı; kısa ve uzun dönemli strateji ve politikalar belirlenerek vakit kaybetmeksizin hayata geçirilmelidir.

II. ÇEVRE

Türkiye'deki Mevcut Durum

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 2003 yılına ilişkin ilerleme raporunda da belirtildiği üzere Türkiye'de çevre korumanın diğer politikalarla bütünleştirilmesi konusunda herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir.

Bununla birlikte, "Genetik olarak değiştirilmiş organizmalar" alanında biyo-güvenlik (Biyçeşitlilik Sözleşmesi) hakkında Cartagena Protokolü 24 Ocak 2004 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu sözleşmenin tarafı haline gelen Türkiye'nin çevre ve fikri mülkiyet politikaları arasındaki koordinasyonu sağlamak üzere daha fazla çaba sarfetmesi, ilgili bakanlıklar ve devlet kurumları arasındaki işbirliği ve iletişimi kuvvetlendirmek için gerekli mekanizmaları oluşturması gerekmektedir.

III. SAĞLIK HİZMETLERİ

Türkiye'deki Mevcut Durum

TRIPS Anlaşması'nın ilaçlara sağladığı patent korumasının özellikle HIV/AIDS, tüberküloz ve sıtma gibi hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçların fiyatlarını artırması, bunun da özellikle Afrika ülkelerinde pek çok hasta için ilaç teminini imkânsızlaştırması nedeniyle, 2000 yılında TRIPS Anlaşması'nın bu ülkeler lehine esnetilmesi için bu ülkelerce girişimler başlatılmıştır. Bu girişim 9-13 Kasım 2001 tarihlerinde Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirilen DTÖ IV. Bakanlar Konferansı'nda bu yöndeki müzakereleri başlatan bir kararın alınması sonucunu doğurmuştur. TRIPS kurallarının esnetilmesi talebinde bulunan bu ülkelerin, ABD'nin başını çektiği bir muhalefetle karşılaştığı ancak toplum sağlığının önemi göz önünde bulundurulduğunda bu konuda prensip anlaşmasına varılarak sağlık görüşmelerinin gelişmekte olan ülkeler lehine geliştiği belirtilmiştir. Doha Deklarasyonu ve sonrasında ortaya çıkan Motta metninin ardından müzakereler halen devam etmektedir. Müzakerelerin seyrine ve sonucuna bağlı olarak, TRIPS kurallarının uygulamasının bir ölçüde esnetilmesi beklenmektedir. Bu süreç dahilinde Kanada'da ve Norveç'te az gelişmiş ülkelere ve üretim kapasitesi olmayan veya yeterli seviyede üretim kapasitesi olmayan ülkelere ihracat amaçlı zorunlu lisans uygulamasına yönelik mevzuat değişiklikleri yapılmış ve yürürlüğe girmiştir. (Fransa ve diğer bazı AB ülkelerinde de bu yönde çalışmalar başlatılmıştır.)

[Dolayısıyla gelişmelerin takip edilerek TRIPS'te yapılacak değişikliklere uygun olarak 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK, Madde 102'nin özellikle az gelişmiş ülkelere ve üretim kapasitesi olmayan veya yeterli seviyede üretim kapasitesi olmayan ülkelere ihracat amaçlı zorunlu lisans uygulamalarının uygulanabilir hale getirilmesi bakımından değiştirilmelidir.

IV. REKABET POLİTİKASI

Türkiye'deki Mevcut Durum

Türkiye'de Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde kabul edilen 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (RKHK) 4. maddesi, teşebbüsler arasında rekabeti kısıtlayan yatay ve dikey hertürlü anlaşmayı yasaklamış, ancak 5. maddesindeki koşulların varlığı halinde Rekabet Kurulu tarafından ferdi veya grup olarak muafiyet verilebileceğini öngörmüştür. Dolayısı ile Rekabet Kurulunca çıkarılmış bir Grup Muafiyeti kapsamına girmeyen veya ferdi muafiyet tanınmayan rekabeti kısıtlayıcı herhangi bir anlaşma (rakip firmaların ortak Ar-Ge çalışmaları sonucunda elde ettikleri bir buluşu paylaşmaları örneğinde olduğu gibi yatay, ya da patent lisans anlaşmaları örneğinde olduğu gibi dikey) hükümlerinin ilgili pazarda rekabeti bozucu etkisi dolayısıyla hukuka aykırı ve yasak ilan edilmesi tehlikesi vardır.

4054 sayılı RKHK çerçevesinde Rekabet Kurulunca bugüne kadar AB mevzuatına paralel biçimde grup muafiyeti öngören tebliğler çıkarılmış ve fikri ve sınai hakların korunması örneğinde olduğu gibi, ekonomik ve teknik gelişmenin sağlanabilmesi için zorunlu olan rekabet kısıtlamalarına izin verilmiştir. Bunlardan 2002/2 Sayılı Tebliğ tüm dikey anlaşmaların grup olarak muaf tutulmasının koşullarını belirlemektedir. Bu muafiyet, rakip firmalar arasında yapılan rekabeti kısıtlayıcı kayıtlar içeren yatay anlaşmaları kapsamamaktadır. Kapsama giren dikey anlaşmalarda anlaşmanın asli konusunu oluşturmamak koşuluyla, fikri hakların devri veya kullanımı da konu edilmiş ise onun getireceği kısıtlamalara da izin verilmektedir. Patent veya marka gibi, Know-How da kullanılmak üzere devri yapılan fikri hak konuları arasında yer alabilir.

Bununla birlikte Rekabet Kurulu, AB'ne taahhüt etmiş olduğu Ar-Ge Anlaşmalarının muafiyet koşullarını düzenleyen Tebliğ Taslağını görüşüp kabul ettiği halde, Teknoloji Transfer Anlaşmalarının muafiyet koşullarını düzenleyen Tebliğ Taslağını henüz kabul etmemiştir.

Avrupa Birliği'nde, 2003/1 sayılı yeni bir Konsey Tüzüğü 1 Mayıs 2004'den itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu Tüzüğün Madde 1(2) hükmüne göre, Roma Anlaşması Madde 81/3'ün şartlarına sahip olan anlaşmalar için bundan böyle bireysel muafiyet kararına ihtiyaç kalmaksızın (fakat ispat yükü muafiyetten yararlandığını iddia edene ait olmak üzere) kendiliğinden, *ipso iure*, muafiyet söz konusu olacaktır. Tüzük ayrıca grup muafiyetinin işleyebilmesi için pazar payına endeksli eşikler öngörmektedir. Bu eşikleri aşan dikey anlaşmalar Avrupa Topluluğu hukukunda grup muafiyetinden yararlanamamakta ve bireysel muafiyete ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye'deki Tebliğ'in, hem pazar payına endeksli eşikler konusuna, hem de Avrupa Birliği'nin 31 Mayıs 2010 tarihine kadar yürürlükte kalacak olan 2790/1999 sayılı Dikey Anlaşmalar Hakkında Grup Muafiyet Tüzüğü'ne ve bu Tüzük'le ilgili olarak çıkartılmış olan "Rehber" e uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

V. BİLGİ TOPLUMU

Türkiye'deki Mevcut Durum

Türkiye, özellikle son yıllarda, bir yandan bilgi toplumuna dönüşebilmek için gerekli altyapıyı kurmaya çalışırken, diğer yandan gerekli hukuksal düzenlemeleri de hızla yapmaktadır. Bu çerçevede yapılan çalışmalarda, uluslararası alanda kabul edilen ilkelerin, ülke gerçekleri de değerlendirilerek gözetilmesi oldukça önemlidir. Yapılacak düzenlemelerin başarılı olması, şeffaf ve katılımcı olunması, ilgili sektörlerin önceliklerinin iyi belirlenebilmesi ve hak sahiplerinin menfaatleri ile toplumun yararlanma koşulları arasında sağlam bir dengenin kurulabilmesi ile mümkündür. Çizilecek yol haritasında, uluslararası sözleşmelere ve Avrupa Birliği düzenlemelerine uyum öncelikli hedef olmalıdır. Aksi halde, amaçlanan entegrasyonun sağlanması mümkün olmayacaktır.

Açık kaynaklı yazılımlar

Türkiye'deki Mevcut Durum

Ülkemizde de açık kaynak kodlu yazılım kullanımı tüm dünyada olduğu gibi artmaktadır. Ancak devletin, fikri mülkiyet haklarına yönelik bir politikası bulunmadığından, aslında e-devlet projelerinde önemli alternatifler ortaya koyabilecek bu konuyla ilgili olarak da bir politikası bulunmamaktadır. Bununla beraber, açık kaynak kodlu yazılım üretimi bazı sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerce desteklenmektedir.

VI. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI

Türkiye'deki Mevcut Durum

Türkiye, kişisel verilerin korunmasına ilişkin olarak uluslararası alanda yürürlüğe konulan ilk düzenlemelerden olan Avrupa Konseyi'nin "Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması"na ilişkin 108 numaralı Konvansiyon'unu 28 Ocak 1981 tarihinde, bu Konvansiyon'a ek olarak düzenlenen Protokol'ü ise 8 Kasım 2001 tarihinde imzalamıştır. Söz konusu Konvansiyon ve eki niteliğindeki Protokol hükümlerinin Türkiye'de uygulamaya konulması, bu sözleşmelerin ulusal bir kanun vasıtası ile iç hukuka dahil edilmesini gerektirmektedir. Bu amaç dahilinde kişisel verilerin korunmasına ilişkin Kanun Tasarısı üzerindeki çalışmalar Adalet Bakanlığı bünyesinde başlatılmış olup, bu çalışmalar sonucunda Avrupa Birliği Yönergeleri ve 108 numaralı Konvansiyon hükümlerine uygun bir Kanun Tasarısı oluşturulmuştur. Tasarı'nın kanunlaşması halinde tüm özel sektör ve kamu kurum ve kuruluşları kişisel verilerin korunması hususunda Taslak Kanun'da öngörülen esaslara tabi olacaklardır.

Öte yandan, Türk Hukuku'nda kişisel verilerin korunması hususunun yukarıda anılan Kanun Tasarısı haricinde özel bir düzenlemesi olmamakla beraber, konunun Anayasa ve Medeni Kanun'un genel hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi de mümkündür. Buna göre, kişisel verilerin benzer şekilde hukuka aykırı olarak elde edilmesi veya işlenmesi halinde, kişi, Anayasa'nın haberleşme özgürlüğü (md.22) ile özel hayatın gizliliğine (md.20) ilişkin esasları başta olmak üzere, kişilik haklarının ihlaline ilişkin olarak Medeni Kanun kapsamında düzenlenen koruma tedbirleri(md. 24) ve başvuru haklarından istifade edebilecektir. Bunun yanı sıra, 23.01.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 12. maddesi, elektronik sertifika hizmet sağlayıcısına, gerekli bilgilerin temin edilmesi, temin edilen bilgilerin kişinin rızası dışında üçüncü kişilere iletilmemesi ve/veya başka amaçlarla kullanılmaması hususlarında yükümlülükler getirmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 135, 136, 137, 138, 139 ve 140'ıncı maddelerinde, kişisel verilerin korunmasıyla ilgili koruyucu hükümler getirilmiştir.